

15. Kelman, M. S., Kelman, R. M. Verkhovenstvo prava u sferi pravovoyi teorii i praktyky Ukrayiny [The rule of law in the field of legal theory and practice of Ukraine]. *Naukovo-informatsyjni visnyk Ivano-Frankivskoho universytetu prava imeni Korolya Danyla Halytskoho. Seriya : Pravo.* 2021. № 12, pp. 57–66. [in Ukr.].

ABSTRACT

Olha Chepik-Trehubenko. The rule of law in the formation of state policy in the areas of national security and defense: theoretical and methodological aspects. The article provides a theoretical and legal consideration of the importance of the principle of the rule of law in the formation of state policy in the spheres of national security and defense. It is emphasized that the principle of the rule of law as a worldview reference point is of leading importance in the formation of a legal state and ensuring national security and defense. It is emphasized that state policy in the spheres of national security and defense is a multi-level, complex phenomenon that in one way or another affects various aspects of society's life. The rule of law is a powerful factor in the development and modernization of the state and society, taking into account the peculiarities of their historical evolution.

Attention is drawn to the fact that the effectiveness of the formation of state policy in the spheres of national security and defense based on the rule of law requires the improvement of legal mechanisms for its implementation, taking into account the existing reality and trends. Today, international and national security are completely interdependent and evolve under the influence of a number of internal and external factors. Ignoring the fundamental standards of implementation of state policy in the spheres of national security and defense leads to a lack of coordination between its elements. In the context of the development of civil society in Ukraine, the priority task remains the development of models and implementation of interaction between public authorities and civil society institutions. Effective implementation of the principle of the rule of law requires establishing its clear definition, which will avoid misunderstandings and offenses in the relevant areas. It is noted that the problem of forming state policy in the spheres of national security and defense in accordance with the principles of the rule of law is one of the key issues for the Ukrainian state and requires special attention of scientists.

Keywords: rule of law, national security, national interests, state policy, human rights and freedoms.

УДК 314.7+355.01

DOI: 10.31733/2078-3566-2022-6-188-203

Ольга ЯДЛОВСЬКА ©

кандидат історичних наук, доцент
(Дніпропетровський державний університет
внутрішніх справ, м. Дніпро, Україна)

ОСОБЛИВОСТІ МІГРАЦІЙНОЇ ХВИЛІ УКРАЇНЦІВ-ЕВАКУАНТІВ У 2022 р. ЧЕРЕЗ ВІЙСЬКОВУ АГРЕСІЮ РОСІЙСЬКОЇ ФЕДЕРАЦІЇ

У статті розкриваються особливості перебігу хвилі міграції українців до європейських країн унаслідок військової агресії р. ф. упродовж 2022 р. у зрізі демографічних змін та соціальних проблем. У дослідженні вказується на складність визначення українськими органами влади реальної чисельності громадян України, які виїхали з країни, рятуючись від війни.

Проаналізовано основні аспекти прояву соціальних проблем, пов'язаних із українськими біженцями в Європі. Загалом, прослідковано, що міграція українців 2022 р. є найбільшою з кінця ХХ ст. і по сьогодні, водночас, українські біженці інтегруються у соціум набагато швидше, ніж мігранти 2015-2016 рр. Узагальнюється, що наслідки міграційної хвилі 2022 р. уже розглядаються через проблему катастрофічної демографічної кризи у самій Україні, враховуючи найбільш чисельний відтік населення. Робиться акцент на необхідності створення умов для повернення українців та відповідних ініціатив українського уряду та влади.

Ключові слова: міграція, українські мігранти, біженці, військові біженці, трудова міграція, військова агресія, міграційна криза, демографічна криза, ООН, Агентства Організації Об'єднаних націй у справах біженців, Європейський Союз, Україна.

© О. Ядловська, 2022

ORCID iD: <https://orcid.org/0000-0002-5660-2057>

yadlovska54@ukr.net

Постановка проблеми. Події лютого 2022 р., пов'язані з військовою агресією російської федерації (далі – р. ф.) та повномасштабним нападом на Україну, стали найбільшою катастрофою ХХІ ст. та найжорстокішою війною на європейських теренах з часів Другої світової війни, а також за своїм впливом на світові політико-економічні відносини та залученням військового озброєння поступово визначається як Третя світова війна. І хоча остаточної оцінки не надається (війна триває), проте беззаперечним наслідком російської агресії стало порушення світового порядку, вибудованого після Другої світової війни, та породження небезпеки глобального хаосу. Одним із потужних наслідків війни стала безпрецедентна за чисельністю хвиля міграції українців, лівова частка якої припала на Європу. І хоча європейські країни, стикнувшись з нечуваним напливом біженців, гідно витримують соціально-економічне навантаження, Україна опинилась фактично в демографічній катастрофі. Хвиля вимушеної міграції збіглась у часі з довгостроковими демографічними проблемами: зменшення народжуваності, зростання чисельності осіб середнього віку та відтік населення під час війни. Зокрема, за роки незалежності населення України за найбільш «оптимістичними» показниками скоротилось на 10 млн (у деяких дослідженнях – на 12-13 млн), коефіцієнт народжуваності в Україні становить 1,22 на 1 жінку, що є одним з найнижчих показників у світі, чисельність евакуантів 2022 р. визначається у 7-7,5 млн. Тенденція низької народжуваності та старіння є характерною для багатьох країн світу. Однак західні країни вирішують зазначені проблеми шляхом впровадження автоматизації виробництва та залучення мігрантів. Через війну саме українці стали або можуть стати у подальшому значним за чисельністю та якістю трудовим ресурсом для розвинутих країн заходу. Сама ж Україна опиняється на порозі глобальних соціальних проблем.

Аналіз публікацій, в яких започатковано виділення запропонованої проблеми. Ураховуючи актуальність проблематики, стислий хронологічний період досліджуваної проблеми у поєднанні зі швидкоплинністю подій через військові дії, що продовжується, у роботі використано сучасні розвідки дослідників щодо вимушеної міграції та війни в Україні І. Малик, І. Процик, І. Кари, Т. Рендюка; питанню дослідження міграційних настроїв та професійної зайнятості присвячено статті Г. Мішук, О. Олійник; висвітлено економічні наслідки міграцій І. Тур; окреслено проблеми біженців у зрізі новітньої статистики у розвідці Л. Филипович, О. Левер, Б. Матяшовської, Н. Шумило. Джерельну базу дослідження становлять публікації ЗМІ.

Метою дослідження є встановлення чисельності мігрантів із України до європейських країн та аналіз основних кроків приймаючих країн щодо забезпечення соціального захисту українців; визначити виклики та наслідки найбільшого відтоку населення України в новітню епоху та окреслити основні напрямки виходу з демографічної кризи.

Виклад основного матеріалу. Події 2022 р. в Україні спричинили найбільш чисельний виїзд українців за межі держави, і основною причиною стала війна. На початку війни для позначення осіб, що фактично тікали від війни та залишали основне місце проживання, використовувався термін «евакуанти». Враховуючи значну чисельність осіб, які переміщувались на інші території, оперують термінами «внутрішньо переміщені особи» – для тих, хто залишився в Україні (цей термін закріплено законодавчо після початку АТО у 2014 р.) та «мігранти» і «переселенці», для тих, хто виїжджає закордон. На наш погляд, більш доречно було б залучати термін «емігранти» як осіб вимушено чи добровільно переселених в інші країни через причини політичного, соціального та військового характеру. Однак це поняття на сьогодні не залучається і розглядається переважно в історичному аспекті. Також у розрізі досліджуваної проблематики не є доречним послуговуватись терміном «діаспора», адже до її представників відносимо осіб, що набули громадянство інших країн та зберігають мову, традиції та культуру країни етнічного походження (України). Поряд із зазначеними широко використовується термін «трудова міграція» для осіб, які в країнах, до яких виїхали, офіційно працевлаштовуються. У цьому дослідженні визначено основними термінами «біженці», «міграція» та «трудова міграція».

Для самої України міграційні процеси не є новим явищем. Міграція українців за кордон, а особливо – до Європи, продовжувалась протягом усього періоду після 1991 р. Мала місце переважно трудова міграція та, як її різновид, маятникова, за якої українці працювали або сезонно, або неповний рік, також частина трудових мігрантів тривалий час працювала та працює закордоном не повертаючись (частина з них сплачує соціальні

внески в Україні), але й не претендуючи на особливий статус в інших країнах. Близько 5-7% відсотків трудових мігрантів до 2022 р. інтегрувались в країнах, де працюють та мешкають, що дозволяє безвиїзно працювати в країні, наразі не змінивши громадянство, тобто маючи українське громадянство.

Згідно з дослідженнями І. Процик та Н. Кари, зростання трудової міграції із України було характерним протягом останнього десятиріччя та прогнозувалась до зростання і в наступні роки. Більш чисельною трудова міграція була для прикордонних з Україною країн. Але військові дії спровокували в країні шалені темпи міграції. У наш час зовнішньо переміщені особи реєструються не лише в прикордонних із Україною країнах, але й в інших країнах Європи. Частково рух вимушених мігрантів у Європі можна прослідкувати в певних країнах через офіційну реєстрацію на проживання і отримання соціальної допомоги, через користування пільговими квитками на транспорт з прикордонних країн у інші країни [16].

Світові процеси у розрізі міграційних ризиків до 2022 р. характеризувались декількома потужними кризами, причинами яких були війни бо політичні перевороти в країнах, що стикнулись зі значним відтоком свого населення. В останній чверті XX ст. та протягом XXI ст. Європа та світ вже стикались з міграційними потоками, які спричиняли потужні міграційні кризи: афганська (1979–1989) – від 5,6 до 7,2 млн біженців та емігрантів; венесуельська (2013–2019) – від 3,3 до 4 млн біженців; сирійська (2019–2020) – майже 5, 5 і до 6, 9 млн осіб. Причому упродовж 2017-2019 рр. проблема біженців та нелегальної міграції не тільки не вирішувалась, а навпаки загострювалась. Наслідком стало формування неконтрольованих міграційних потоків, що лягали важким тягарем на економіку приймаючих держав, включаючи країни Європейського Союзу (далі – ЄС) [11]. Найпотужнішим викликом для Європи стала тепер вже передостання міграційна криза кінця 2015 року, що став світовим рекордом по чисельності вимушених переселенців, що рятувались від війн та переслідувань. Безпрецедентне число переміщених осіб у 65,3 млн людей, із яких 21,3 млн були біженцями, стало найбільш високим числом мігрантів, зареєстрованих Управліннями Верховного комісара Організації Об'єднаних Націй у справах біженців (далі УВКБ ООН) із моменту створення ООН у 1949 р. Зазначимо, що з числа переміщених велика частка осіб мігрували до Європи: 4,9 млн осіб із Сирії, 2,7 млн осіб з Афганістану та 1,1 млн осіб із Сомалі. Більшість з цих біженців були розміщені на Глобальному Півдні, в таких країнах, як Туреччина, Іран та Ліван. Лише 107 тис біженців було допущено до офіційних програм переселення [38]. Улітку 2015 р. більше мільйона осіб – 1 000 573, котрі шукали притулку, прибули до Європи морським шляхом через Середземне море, в основному через Грецію та Італію. З них 3 735 зникли безвісти, ймовірно потонули. Число осіб, переміщених в результаті війни та військових конфліктів, станом на 2015 р. був найвищим у Західній та Центральній Європі з часів балканської кризи 1990-х рр., під час конфліктів у колишній Югославії [42]. Отже на кінець 20-х рр. XXI ст. Європа уже зазнала потужні виклики через чисельну міграцію та стикнулась також із соціокультурними викликами, адже мігранти викликали неоднозначне сприйняття з боку самих європейців мовні бар'єри та складнощі з соціально-економічною інтеграцією мігрантів. Однак міграційна криза 2022 р. та виїзд населення з України значно перевершила усі попередні міграції.

За своїми масштабами, географією охоплення, кількісними показниками та часовими рамками сучасна українська вимушена міграційна криза не має аналогів. У кінцевому варіанті чисельність українських мігрантів може сягнути 16 мільйонів. За умов гіршого сценарію – 25 млн людей можуть потребувати гуманітарної допомоги до кінця 2022 р. З іншого боку, згідно з оцінкою Міжнародної організації з міграції ООН (далі – МОМ ООН), ще 7,7 млн громадян України вважаються внутрішньо переміщеними особами. У Міністерстві освіти і науки України (далі – МОНУ) повідомили, що близько чверті всіх переселенців є школярами чи студентами [17].

На сьогодні, на наш погляд, міграція українців унаслідок військової агресії незавершена, однак можна виділити декілька етапів та наслідків: пік міграції відбувся наприкінці лютого та протягом березня, друга хвиля – наприкінці літа, т. зв. «передзимова» хвиля – з середини осені, у подальшому прогнозується хвиля на початку весни 2023 р. через загрози нападу РФ та, загалом, через продовження війни. Разом із тим, які б періоди не виділяли дослідники, усі зазначають про негативні наслідки для України та найбільше скорочення чисельності українців, що мешкають у межах

держави, із часів проголошення незалежності.

У проєкті держбюджету на 2023 р. оприлюднили приголомшливі цифри чисельності населення в Україні. Станом на 1 січня 2022 р. в Україні проживало 34,5 млн, причому, цей показник не враховує зовнішню міграцію значної частини населення, яка почалася після початку війни, оскільки наразі в Україні практично відсутня повна статистична інформація. Джерелами альтернативної інформації є адміністративні дані за окремими секторами економіки та результати опитування підприємств, що проводяться різними організаціями. Так, щодо чисельності наявного в країні населення Кабінет Міністрів України оперував даними Агенства ООН у справах біженців? згідно з якими на 30 серпня 2022 р. зовнішня міграція громадян України унаслідок безпекових ризиків (рахувалася за кількістю перетинів кордону з України з 24 лютого 2022 р.) становила 12 млн осіб. Із них повернулося в Україну 5,3 млн осіб [15]. Отже, з урахуванням цих показників, на сьогодні в Україні проживає лише 27,8 млн. громадян. На нашу думку, дані про чисельність населення України є катастрофічними та фактично свідчать про демографічну прірву, яку навряд чи вдасться подолати в найближчі 20-30 років, а можливо й узагалі.

За даними УВБК ООН, з початку повномасштабного вторгнення р. ф. в Україну 24 лютого 2022 р. станом на 22 березня з України виїхали 3 626 546 осіб, найбільше з 27 лютого до 9 березня – 1 649 088. Станом ще на кінець березня оцінили, що всього Україну можуть покинути орієнтовно ще 4 млн осіб (на кінець 2022 р. цей прогноз справдився – *Авт.*). За даними пропускних пунктів на кордонах, на кінець березня перетнули кордон: Польща – 2 144 244 особи, Румунія – 555 021 (враховано тих, хто в'їхав до Молдови, а згодом до Румунії), Молдова – 371 104 (оцінюють, що після транзиту приблизно 100 000 залишилось в Молдові на початковому етапі міграції), Угорщина – 324 397; росія – 271 254 (ймовірно, вони можуть включати людей, яких примусово вивезли з тимчасово окупованих територій України); Словаччина – 256 838; білорусь – 4938 (за даними органів влади Білорусі; ці дані можуть включати людей, яких примусово вивезли з тимчасово окупованих регіонів України). Оскільки всередині ЄС немає обов'язкового прикордонного контролю, оцінки кількості вимушених мігрантів з України у країнах ЄС, що не мають кордону з Україною, роблять за підрахунками профільних органів приймаючих країн, що ґрунтуються на кількості безкоштовних квитків на транспорт, виданих біженцям, даними мобільних операторів, даними про реєстрацію в органах, передусім на отримання тимчасового захисту, а також соціальної допомоги та/чи реєстрацію у місцях тимчасового розміщення [32].

Дослідження УВБК ООН свідчать, що станом на 9 червня понад 3,2 млн біженців з України зареєструвалися у Європі для отримання тимчасового захисту або подібного статусу, зокрема, у Польщі (1,1 млн), Німеччині (565 тис), Чехії (366 тис), Іспанії (118 тис), Болгарії (113 тис) та Італії (97 тис). Станом на 19 травня 2022 р. 31 699 осіб подали заяви на статус біженця. За даними Державної прикордонної служби (далі – ДПСУ), у період з 24 лютого до 3 червня 2022 р. в'їхали в Україну понад 2,2 млн громадян України, водночас, частина з них, повертаються в Україну на короткостроковий період. За даними опитування Gradus Research (українська соціологічна смартфон-панель – *Авт.*), на 20 квітня в Україну за першої можливості планують повернутися 77 %, водночас не планують – 13 %. Потребують уточнення дані про виїзд та депортацію українців до р. ф. й на тимчасово окуповані території. Згідно з даними уряду України, станом на 26 травня з тимчасово окупованих територій України 1,4 млн громадян України, з яких 230 тис. дітей, депортували в Росію. Особи, яких примусово вивозять у р. ф., деякий час перебувають у «фільтраційних таборах». Це переважно адміністративні будівлі без належних умов навіть для короткострокового проживання [5]. Процеси незаконної зміни громадянства з боку російської федерації стосовно громадян України, насаджування або примусове громадянство, фільтраційні заходи, порушення міжнародних норм мають місце в подіях початку ХХІ ст. під час військової агресії р. ф. на території України, і Південь України знову став плацдармом історичних випробувань та зазіхань із боку росіян, що відсилає нас до карколомних подій початку ХХ ст. [34], коли до влади прийшли більшовики та радянська влада, яка так само попірала права та свободи людини, ігнорувала міжнародне право, спричиняла дегуманізацію суспільної свідомості, як і р. ф. сьогодні на окупованих нею українських територіях та стосовно українців, насильно переміщених до р. ф.

Продовжуючи аналізувати чисельність українців-мігрантів, виділяють період

серпня 2022 р., коли стало зрозуміло, що війна затягується у подальшому на зимовий період, що спричинить наступну міграцію. Протягом періоду з 24 лютого 2022 р. по 2 серпня 2022 р. кордон перетнули 10 321 348 осіб, за цей час повернулося 4 257 925 громадян. Звичайно, деякі з них є волонтерами і перетинають кордон багато разів. Загалом на 2 серпня 2022 р. в Європі було зареєстровано 6 180 946 біженців, із них тимчасово зареєстровано 3 766 794 особи захисту. Більшість біженців зареєструвалися в Польщі. І Польща також зареєструвала найвищий показник кількості перетинів кордону – 5084448 осіб. Очевидно, що основною причиною міграції на сьогодні є війна, і рішення про повернення додому люди прийматимуть з огляду на безпеку в країні, наявність соціальної інфраструктури, житла, стан економіки [20].

Дані ДСПУ не містять чисельності осіб, що перетнули кордони через кримський міст, а також нелегально східний кордон. Згідно з розпорядженням Кабінету Міністрів України від 26.02.2022 р. № 188-р, з 28 лютого всі пункти пропуску на українсько-російському та білоруському кордоні закриті [19]. Частина українців, що виїхали до РФ, залишається там, інші перебували транзитно. Із огляду на це, доречно аналізувати також державних органів країн, куди в'їжджають українці і отримують захист. Додамо, що є українські громадяни, котрі не отримують статус біженців і перебувають в країнах за свій кошт, це малий відсоток українців, але, як правило, дані про них не надають.

У цілому, на кінець 2022 р. УВКБ ООН зареєструвало 7 996 573 біженців з України по всій Європі [44], що складає 19% населення України (за оцінками Євростату на 2021 р.), а 4 952 938 біженців зареєструвалися для тимчасового захисту в Європі. Число осіб, котрі залишили Україну з 24 лютого, оцінюється у 17 923 566, а тих, котрі повернулись (сумарно за перетинами кордону) – 9 770 241 особа [39]. Статистичні дані складаються на основі даних, наданих владою країн, де зупинились українські біженці.

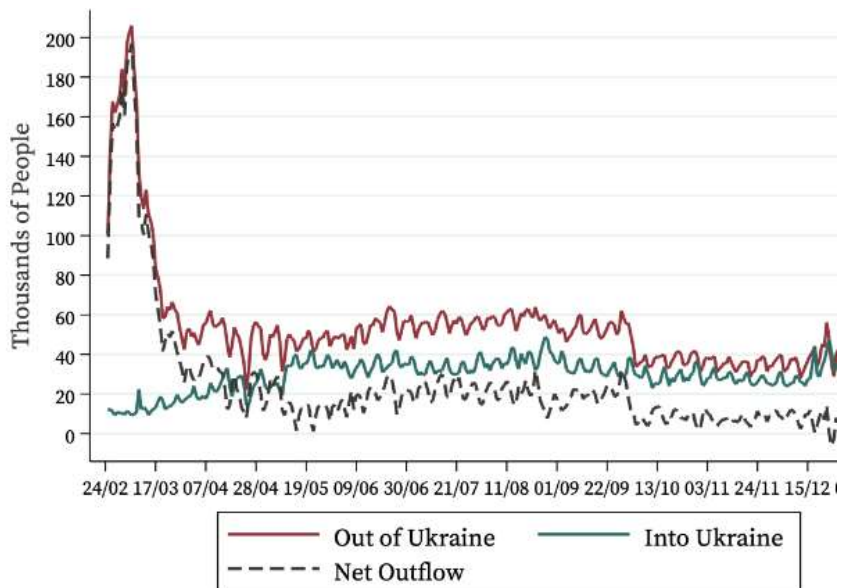

Рис. 1. Щоденна чисельність перетинів кордону України (у тисячах осіб; Out of Ukraine – з України, Into Ukraine – в Україну, Net Outflow – чистий відтік) [39].

Ще на початку вересня європейські урядовці заявили, що уряди країн ЄС повинні підготуватись до довгострокового захисту мільйонів українських біженців, а не до тимчасового притулку в кризових ситуаціях. Для цього було змінено законодавство ЄС, до якого доєдналися усі країни автоматично, Данія прийняла свої директиви, але суголосні з рішеннями ЄС.

Для полегшення навантаження на системи надання притулку в Європі, українські біженці тепер можуть опиратися на Директиву про тимчасовий захист, яка надає їм статус захисту мінімум на рік із можливістю продовження до трьох років. За оцінками на початок осені було прогнозовано такі очікування щодо подальшого

прибуття та розподілення біженців по країнах ЄС на 1 млн українців, що мігрують: Німеччина – 356,1 тис. (на 1 млн., і далі по інших країнах на 1 млн.), Польща – 154 тис, Італія – 109,4 тис, Франція – 72, 6 тис, Республіка Чехія – 70 тис, Іспанія – 53, 1 тис, Нідерланди – 29,1 тис, Австрія – 28,8 тис, Швеція – 25 тис, Данія – 16, 5 тис. Усього очікують на 7 млн біженців [40].

Слід підкреслити, що прогнози щодо міграції українців на кінець 2022 р. до ЄС, на жаль, справдились та знайшли вияв у такій чисельності: Польща – 1 млн 506 тис українських біженців, Німеччина – 1 млн 22 тис, Чехія – 455,7 тис (далі по країнах у тисячах – *Авт.*), Італія – 173, Іспанія – 154, Туреччина – 145, Велика Британія – 146, Франція – 118,9, Словаччина – 99,3, Молдова – 97, Румунія – 87,6, Австрія – 85,4, Нідерланди – 79,2, Литва – 69,3, Швейцарія – 68, Естонія – 61,2, Бельгія – 58,5, Ірландія – 56,3, Болгарія – 55, Португалія – 52,6, Швеція – 47,6, Латвія – 40,4, Фінляндія – 38,5, Данія – 36,7, Угорщина – 31,2, Норвегія – 30,9, Чорногорія – 28,6, Грузія – 24, Сербія – 21,7, білорусь – 16,1, Кіпр – 14,1, Хорватія – 8,9, Греція – 19,9, Словенія – 8,4, Люксембург – 6,7, Північна Македонія – 6,2, Азербайджан – 3,9, Албанія – 2,6, Ісландія – 1,7, Мальта – 1,6, Ліхтенштейн – 0,4, Вірменія – 0,4, Боснія та Герцеговина – 0,1 та росія – 2 млн 852 тис (включаючи тих, кого переселили вимушено) [2].

На кінець 2022 р. Європу охопила міграційна криза, що пов'язана з намаганням країн прихистити та фінансово забезпечити майже вісім мільйонів українських евакуйованих. Кількість переселенців та їх вплив на економіку приймаючих країни значно перевищує масштаби міграційної кризи 2015-2016 рр. Проблема загострилася через нерівномірний розподіл українських переселенців по ЄС, що є схожою тенденцією з міграцією 2015-2016 рр.

Станом на 30 листопада 2022 р. за даними УВК ООН у справах біженців, близько 4,5 млн українських біженців були зареєстровані за різними схемами захисту в країнах Європи, багато з них у країнах ЄС, які межують з Україною – Словаччині, Польщі, Угорщині та Румунії. Європейська комісія продовжить ще на один рік правила приймання та надання захисту українським біженцям. Правила для українських біженців продовжені до березня 2024 р., окреме рішення країн-членів ЄС в цьому випадку не потрібно [6].

Польща та Німеччина залишаються найпоширенішими напрямками зовнішньої міграції. Хоча 41 % біженців з Донецької області обрали країною переміщення Словаччину, а 56 % з Одеської – Чехію. Більшість з вимушених мігрантів, 86 % – це жінки. Вищу освіту мають 49 %. До виїзду з України мали роботу 73 % мігрантів. Вік тих, хто залишив країну – 35-59 років (49 %). Згідно з опитуваннями на початку осені 2022 р. (Gradus Research) відсоток осіб, що переїхали за кордон, зменшився з 26 % до 17 %, а тих, що планують повернутись додому за першої можливості – з 73 % до 55 %. А можливість залишитись закордоном зростає з 58 % до 75 %. Основними стимулами до повернення додому серед зовнішніх мігрантів є безпечна ситуація у місці проживання та можливість повернення до звичного життя [13]. Від початку війни кордон у напрямку Польщі перетнули 6 млн осіб, а у зворотному напрямку – понад 4,2 млн осіб. За попередніми оцінками, у Польщі може перебувати понад 3 млн громадян України. Водночас, до польських шкіл 1 вересня пішло 185 тис. українських дітей [9]. Наприкінці літа 2022 р. соціопитування аналітичного центру міжнародного агентства з працевлаштування *Gremi Personal (кадрове агентство працевлаштування у Польщі – Авт.)* визначило, що тільки кожен п'ятий українець (22,2 %), який прибув до Польщі з 24 лютого, планує повернутися до України протягом найближчих трьох місяців. 35 % українських біженців готуються залишитись у Польщі щонайменше на рік. 25,6 % планують повернутись як тільки закінчиться війна. Ще 17 % вже не планують повертатись в Україну [37].

Кожен четвертий із 1 026 599 українських біженців у Німеччині хотів би залишитися в ФРН як свідчать результати опитування «Біженці з України в Німеччині – втеча, прибуття та життя» (грудень 2022 р., м. Берлін). Так, 26 % опитаних хочуть назавжди залишитися в Німеччині, 11 відсотків – залишитися принаймні на кілька років, трохи більше третини біженців (34 %) планують покинути Німеччину після закінчення війни, ще 27 % респондентів не визначилися. Лише 2 % українських біженців планують повернутися на Батьківщину протягом року. Здивування у вчених викликало те, що лише 9 % українських біженців живуть у спеціальних притулках, тоді як 74 % знайшли собі окреме житло, причому лише чверть з них розмістилися у родичів або знайомих

[25]. Планується, що з 2023 р. українці, які потребують фінансової допомоги в Німеччині, отримуватимуть збільшену виплату, ставки якої будуть відкориговані через інфляцію. Українські біженці з 1 червня 2022 р. були переведені в новий правовий статус та потрапили під дію базової німецької допомоги з безробіття [22]. Німеччина стала країною, яка надає українським біженцям з розрахунку на особу одну з найбільших соціальних допомог, що спричинило утворення однієї з найчисельніших груп українських біженців саме там, а також стає причиною переїзду українців до Німеччини з інших країн, в яких опинились українці на початку евакуації.

До початку війни українська діаспора в Чехії налічувала понад 150 тис осіб та була однією з найчисленніших в ЄС [27]. Станом на листопад 2022 р. Чеська Республіка вже видала громадянам України близько 400 тисяч довгострокових віз з метою тимчасового захисту [31]. За даними МВС Чехії на грудень 2022 р., в Чехії знаходиться приблизно від 355 тис. до 390 тис біженців з України. При цьому з початку війни біженці з України отримали у Чехії понад 460 тис віз тимчасового захисту. Майже 60 тис. дітей було зараховано до чеських шкіл у 2022-23 навчальному році, що свідчить про те, що багато українських сімей залишаються в Чехії як біженці. Згідно з даними Міністерства праці та соціальних справ Чехії офіційно в країні працевлаштовано майже 100 тис. українських біженців (у червні – 68 тис., у вересні — 89 тис.) [21].

Через кордон Словаччини станом на кінець осені 2022 р. зареєстрували близько 1 млн українців, що виїжджали з України, на статус захисту та статус проживання запит подали близько 100 тис. осіб [31].

За офіційними даними, до Італії, рятуючись від російської агресії, прибуло понад 153 тисячі українців. З Італії українці часто або переїжджають до інших країн або ж повертаються в Україну. Понад 60 % прибулих подали заявку на отримання грошової допомоги. І з 9 травня перші заявники почали їх отримувати. Станом на серпень більшість тих, хто мав право, вже отримали всі передбачені гроші, за всі три місяці. Після 30 вересня програма підтримки українських біженців закрилась [30].

Федеральний уряд Австрії продовжив дію тимчасового захисту для вимушених переселенців з України та право легально перебувати на території республіки до 4 березня 2024 р. За даними МВС Австрії, на сьогодні у країні зареєстровано понад 90 тис. українців. Близько 56 тис. з них наразі перебувають на базовому забезпеченні [1].

У Нідерландах офіційно зареєстровано понад 75 тис. українців, переважно це жінки з дітьми та люди похилого віку. Більшість із них оселилися у великих містах – Роттердамі, Гаазі, Амстердамі, Утрехті [8].

Окрему для українських біженців програму, що суттєво відрізняється від соціальних ініціатив ЄС, надали в Сполученому Королівстві Британії. Зокрема, допомога для українських біженців сформована як спонсорство, що дає фундамент громадянам України для того, щоб протягом 6 місяців соціально інтегруватись до суспільства – знайти роботу та винайняти житло самостійно. Фактично, це процеси лагідної трудової міграції, що, безумовно, буде мати наслідок – «осідання» українців у Великій Британії.

У Сполученому Королівстві з 18 березня 2022 р. працювала програма допомоги українським тимчасовим переселенцям Homes for Ukraine щодо отримання візи та безкоштовне житло у спонсора, який поселить особу в себе. Уряди Шотландії та Уельсу самі стали спонсорами, а також надавали допомогу з працевлаштуванням та навчанням, через що потім біженців там став значно вищим, ніж в інших регіонах. Згодом у Сполученому Королівстві Великої Британії обмежили прийом українських біженців. Так, 10 червня 2022 р. Уельс призупинив програму оформлення віз, а у Англії суттєво скоротилася кількість спонсорів, з 13 липня 2022 р. програму допомоги тимчасово зупиняє Шотландія [4]. На початок осені до Великої Британії прибуло 134 200 українських біженців. А число українських сімей у якості бездомних досягло 1915. Зокрема, у 70 % цих сімей є діти. Протягом вересня кількість таких сімей збільшилася на 22 % – 350 сімей зареєструвались як бездомні [43].

Через країни Балтії українці утворили окрему міграційну гілку, в якій можна виділити такі чинники: балтійські країни як транзитна територія до інших країн ЄС, міграція до зазначених країн, Балтія як шлях із р. ф. українців, що виїжджали переважно з окупованих територій, та частина з підконтрольних Україні територій.

За даними Міністерства соціального захисту та праці, до Литви прибуло понад 71 тис. українців з початку повномасштабного вторгнення. У 2023 р Литва готова

прийняти ще 6-8 тис. українців-біженців [29]. Європейська комісія надасть Естонії 10,1 млн євро на покриття витрат, пов'язаних із наданням допомоги українським військовим біженцям, які покрийть чинні витрати державного бюджету за період від початку війни і до 23 лютого 2023 р. За офіційними даними, з кінця лютого в Естонію в'їхали 118 268 українських біженців, з яких понад 64 тисячі залишилися в країні [7]. 53 тисячі – транзитом рушили далі вглиб Європи. За цей період на кордоні не пропустили 1494 громадян України (особи з українським паспортом тривалий час перед початком повномасштабної війни проживали в р.ф., маючи подвійне громадянство, викриття на схваленні війни р.ф., надання неправдивої інформації про себе). В Естонії вже оформили статус тимчасового захисту близько 40 тис. українців, однак згодом близько 2800 потім знялися з обліку. 40 % дорослих українців знайшли роботу. Лише 8 % проживають у готелях, 70 % – в окремій квартирі, 13 % – в частині квартири, більшість сплачують за житло самостійно. Згідно з опитуваннями, проведеними наприкінці 2022 р., три чверті хочуть у майбутньому повернутись додому в Україну, 5 % планують будувати нове життя в Естонії, 20 % – ще не визначилися [3]. Після початку повномасштабної агресії р.ф.проти України до Латвії прибули та зареєструвалися 37 629 громадян України, з них 46 % від загальної кількості біженців становлять жінки, 23 % – чоловіки, 31 % – діти, переважно у віці від двох до 17 років. Зазначається, що 32 545 біженців отримали в республіці посвідку на проживання із правом на працевлаштування. За інформацією МВС, 12 516 осіб скористалися допомогою комісії самоврядувань із цивільної оборони для пошуку житла [28]. Як повідомляло Міністерство внутрішніх справ Латвії в серпні 2022 р., потік біженців з України до Латвії був постійним протягом перших місяців повномасштабної війни, 90 % українців використовували країну для транзиту на шляху до інших європейських держав. Уже тоді можливості країни надавати допомогу біженців були вичерпані, її надають приватні особи. Разом із тим, на підтримку українських біженців Латвія отримує від Єврокомісії 7,8 млн євро для зміцнення латвійської міграційної системи й здатності країни приймати українських громадян [10]. Із початку повномасштабного вторгнення росії в Україну і до кінця 2022 р. щонайменше 11 тис. українців знайшли роботу в Латвії [26].

Дані опитувань свідчать, що на початку війни близько 90 % українських біженців планували повернутись в Україну. Однак спеціалісти вважають, що реальні прагнення протирічать таким заявам, адже неповернення на Батьківщину оцінюється як т. зв. «соціально небажана відповідь». Частина респондентів заявляє, що повернеться після завершення військових дій та початку роботи чи відновлення підприємств, інша частина зазначає, що, можливо, повернуться через декілька років після війни – такі респонденти тяжіють до осілости в країнах, куди мігрували на сьогодні.

Проведені у середині 2022 р. опитування щодо повернення українців на батьківщину виявили таку ключову інформацією результатів: показник 10,9 % – тих, хто повертатися додому не планує. А це – 606,5 тис. дорослих громадян нашої держави, переважна більшість яких є репродуктивного віку. На думку дослідників, зокрема Т. Рендюка, цифра може досягти, у разі продовження війни на більш тривалий період, до 1 млн осіб. Разом з певними втратами Збройними силами України живої сили під час бойових дій з рашистами, а також з десятками тисяч загиблих серед мирного населення на лінії зіткнення та в глибині української території від нанесених агресором систематичних ударів ракетами, дронами, авіацією та артилерією противника міст України чисельність населення нашої держави зазнає істотного скорочення. Але найбільшу втрату спричиняє примусова незворотна еміграція, що негативно впливає на генофонд українського народу [18]. Вважаємо, що це дуже оптимістичний прогноз щодо повернення українців: з одного боку, такі тенденції були характерними для весни 2022 р., коли була надія на швидке звільнення територій, з іншого – продовження війни фактично сприяє тому, що українці інтегруються в суспільство країн, де перебувають, намагаються знайти роботу та залишитись в подальшому закордоном. Звернемо увагу на дослідження кінця 2022 р. та високий відсоток українців, що знайшли роботу.

Дані останніх обстежень у ЄС наприкінці 2022 р. говорять про те, що близько 30 % українських біженців уже інтегрувалися з ринками праці країн Євросоюзу, а 20% продовжують працювати на українських роботодавців. Загалом українські біженці за 2022 р. збільшили наявну робочу силу в ЄС на 0,5 %. У цілому, 81 % українських біженців заявили, що хотіли б повернутися в Україну в майбутньому, а 13 % планують повернення в найближчі три місяці. Оцінюючи відсоток повернення українських біженців на

батьківщину, слід враховувати й те, що він визначається не лише намірами (побажаннями) біженців, а й особливостями їх юридичного статусу. А статус тимчасового захисту не надає іммігрантам права постійного перебування у країнах ЄС [36].

Війна в Україні внесла зміни в здійснення науково-дослідної роботи, оскільки 22,4 % науковців не мають на сьогодні достатніх умов та можливостей для продовження наукових досліджень. Близько 80 % науковців та дослідників, які залишили Україну після початку військових дій на її території, продовжують віддалено працювати в Україні. Водночас 14,4 % зазначають, що така вимушена міграція позитивно вплинула на навчальну чи науково-дослідну діяльність, оскільки вони знайшли нову (або додаткову) можливість викладацької або дослідницької роботи у зарубіжному закладі [14]. На наш погляд, слід розробляти ініціативи по збереженню серед мігрантів української мови, адже шляхи щодо збереження національної ментальності, на наш погляд, визначено чіткими векторами: функціонування та підтримка державної мови – української [35, с. 9] та подальшого повернення українських біженців в Україну.

Географічна та культурна наближеність України до Європи, наявність діаспори, а також статус тимчасового захисту сприятимуть збільшенню участі вимушених мігрантів у робочій силі. Зокрема, за розрахунками міжнародної Організації економічного співробітництва та розвитку (ОЕСР), робоча сила сукупно всіх країн ЄС зросте на 0,5 % до кінця 2022 р., що вдвічі більше, ніж протягом попередньої хвилі мігрантів у 2014–2017 роках. Найбільший вплив очікується в Чехії (2,2 %), Польщі (2,1 %), Естонії (1,9 %) та ще кількох країнах (Угорщині, Латвії, Словаччині, Литві, Румунії) – від 1 % до 1,5 %. Зі свого боку зростання зайнятості в ЄС загалом може становити 0,4 %. Однак, попри доволі оптимістичні для країн перебування українців оцінки, наявні дані свідчать про помірну інтеграцію вимушених мігрантів у їхні ринки праці. Так, хоча 63 % опитаних мігрантів працювали в Україні до початку повномасштабного вторгнення, у вересні лише 28 % були працевлаштовані. У Німеччині в червні було зареєстровано більше 350 тис. українців, які шукають роботу, однак менше 10 % знайшли роботу, деякі галузі наводять цифру дані щодо 22 %. У Франції – лише близько 15 % мігрантів, зважаючи на мовні бар'єри та відносно малу діаспору, в Іспанії – 13 % із 90 тис. українців працездатного віку. Натомість у Польщі 1,2 млн мігрантів отримали номери соціального страхування і близько половини з них знайшли роботу. Однак переважно вони працювали у сферах з нижчим рівнем оплати праці – логістиці, промисловості, сільському господарстві, будівництві, готельному бізнесі – хоча значна частина з них мала вищу кваліфікацію. Згідно з останнім звітом Міжнародної організації праці, статистика зайнятості країн перебування українців починає відображати їхній вплив на ринок праці, який, однак, наразі не є загрозливим. Наприклад, у Німеччині зросло безробіття через включення мігрантів у статистику із червня 2022 р., проте жодних ознак структурних змін ринку праці немає. У Польщі ж, попри велику кількість мігрантів, безробіття знизилося [24].

Для України масовий відтік громадян є екзистенційною загрозою для її післявоєнного відновлення. Це свідчить про жакливу демографічну кризу в Україні, що почалася задовго до війни. Безумовно, основною причиною міграції на сьогодні є війна, і рішення про повернення додому люди прийматимуть, спираючись на рівень безпеки в країні, наявність соціальної інфраструктури, житла, стан економіки. Важливо визначити економічні чинники, що можуть вплинути на подальші рішення емігрувати чи повертатися додому, адже вони можуть зумовити іншу хвилю економічної міграції. Для повернення мігрантів слід аналізувати рівень безробіття, доходи населення, перспективи економічного зростання, відбудови економіки. Із такими викликами стикається економіка України і сьогодні, тому, задля повернення мігрантів, українській владі доведеться конкурувати з ЄС.

Міграційні виклики, спричинені міграційною кризою в ЄС, як визначає І. Малік, мають такі основні прояви. Кількісний та якісний складник вимушених мігрантів (біженців) із України внаслідок повномасштабної фази російсько-української війни передбачені не були. У відповідності до цього найбільше навантаження на соціально-економічну сферу припало на сусідні країни та ті, економіка яких виявилась на початках достатньою мірою стабільна та підготовлена до міграційних викликів (Польща, Чехія, Словаччина, ФРН). Масштаби вимушених мігрантів з України у 2022 р. значно перевищили «сірійську міграційну кризу» 2015–2017 рр. р.ф. розглядала і розглядає міграційну кризу в ЄС як ще один різновид гібридної війни, а українських

біженців як інструмент її реалізації. Кінцевою метою такої гібридної війни є бажання похитнути стабільність та цілісність європейської спільноти задля її послаблення та як ідеальний механізм посилення протиріч всередині ЄС. Прихисток для такої великої кількості людей за такий короткий час накладає відбиток на економіку країни, тягар лягає на громадян – платників податків, що може призвести до змін у внутрішній політиці країн [12, с. 189].

Війна в Україні матиме значний вплив на економіку та споживачів з точки зору таких виявлень: розширені збої в глобальних ланцюжках поставок, посилення інфляційного тиску, підвищення цін на енергоносії та сировину; ціни на продукти харчування також відчують тиск у бік зростання, оскільки постачання пшениці та зернових із р.ф. та України перервано; вищі ціни на енергоносії та сировину спричинять глобальну інфляцію в 2022 р. та надалі, причому як на розвинених ринках, так і на ринках, що розвиваються; збільшення інфляції компенсує позитивний вплив підвищення цін на сировину для деяких країн, які розвиваються, орієнтуючись на ресурси; погіршені економічні перспективи, зниження довіри приватного сектора та більшого ризику фінансового ринку, пов'язаного з більшою геополітичною напругою; продовольча безпека в деяких країнах, що розвиваються, на Близькому Сході та в Африці може опинитися під загрозою.

Загалом, негативний вплив війни та економічних санкцій відчує широкий спектр галузей, від харчової до автомобільної та високотехнологічної [41]. Найбільш серйозними наслідками військової агресії у демографічній сфері є такі: повернення громадян до України, а також з регіонів переміщення у межах країни у період, коли не буде створено умов для гідного способу життя (відсутність робочих місць, житла, закладів освіти, охорони здоров'я ін.); депопуляція та підвищення навантаження на соціальну сферу і пенсійний фонд у зв'язку з переважанням осіб працездатного віку у структурі громадян, що не повернуться до України; зростання потоків трудової міграції та падіння грошових надходжень в Україну на тлі виїзду за кордон сім'ями. Поряд із критичними тенденціями у демографічній сфері одним із серйозних наслідків, завданих війною, слід визнати руйнування об'єктів інфраструктури [23]. Отже, ми бачимо доволі виразну тенденцію, що засвідчує неминучість не просто гуманітарної кризи, а нечуваної досі гуманітарної катастрофи. Попри різні прогнози й оцінки її потенційних наслідків цілком очевидно, що виїзд закордон (міграція) такого численного людського ресурсу несе в собі великі зовнішні та внутрішні небезпеки як глобального, так і локального виміру. З огляду на соціально-економічну специфіку мігрантів (жінки, діти, люди похилого віку) таке масштабне переміщення завдає відчутного удару по демографічній ситуації в нашій країні. Трудовий резерв багатьох галузей народного господарства, де істотно задіяні саме жінки (освіта, культура, медицина тощо) та чоловіки, які мобілізовані, буде критично зменшений. А тому це може призвести до падіння ВВП й, відповідно, рівня життя українців. Згадана проблема також суттєво збільшує загрози духовному, суспільно-політичному та церковно-релігійному життю українців. [33, с. 292].

На жаль, чим довше продовжуватимуться військові дії, тим більше українців буде приймати рішення не повертатись в Україну, адже цей час сприяє інтеграції українців, залученню на ринок праці закордоном та розвинуті країни розглядаються як більш сприятливі для проживання. Особливо важко повернути громадян України з територій, де точились бої та з прикордонних, останні як потенційно загрозові. Отже, міграція громадян несе суттєво негативний вплив на розвиток економіки. Уряду України необхідно виробити заходи для зменшення міграційних потоків із країни та післявоєнного повернення українців-мігрантів задля уникнення демографічної катастрофи.

Висновки. Військова агресія р.ф. у суверенній Україні спричинила найбільшу міграційну хвилю в європейському та світовому масштабі кінця ХХ-початку ХХІ ст. та найбільший відтік населення для самої України за роки проголошення незалежності й навіть за всю історію та має транснаціональний характер. Остаточні наслідки щодо міграції українців можна буде узагальнити після завершення війни, однак вже на сьогодні актуальними є такі проміжні висновки. Міграція українців, що мала всі ознаки евакуації, поступово переростає в трудову міграцію українців в Європі, а також Канаді й США. Через ескалацію та продовження війни на території України та неможливість повернутись жінки-мігранти закордоном облаштовують життя, інтегруються згідно з програмами країн, у яких перебувають, знаходять роботу та винаймають житло. Однак у подальшому це стане підґрунтям для неповернення мігрантів до України та, досить ймовірно,

відбуватиметься процес возз'єднання сімей, що стане причиною виїзду чоловіків.

Слід зазначити, що більшість українців на сьогодні перебувають у Європі, користуючись соціальним захистом та пільгами саме як постраждалі від війни, а тому, після закінчення завершення війни та перемоги, цей статус буде анульовано. Унаслідок цього, громадянам України з таким статусом повинні будуть або покинути країну, або подавати прохання про набуття іншого статусу, або працевлаштуватись (у різних країнах різні умови працевлаштування для іноземців). Громадяни, що отримали статус тимчасового біженця, є нерезидентами України. Підкреслимо на противагу, що частина українців повернеться в мирну Україну і декларують цей намір навіть зараз, про це свідчать дані опитувань.

Водночас прогнози щодо повернення українців, у цілому, неоптимістичні та загрозливі для демографічної та економічної ситуації в Україні. Загалом, міграційні кризи, спричинені війною, призводять до значних змін у населенні такої країни, а у підсумку за розрахунками не повертається до таких країн троє з чотирьох мігрантів. Враховуючи потенціал нашої країни та підтримку України з боку країн Заходу, можуть бути збережені умови для повернення українців хоча б у ті регіони, що не катастрофічно постраждали від війни та окупації, однак, на наш погляд, у цілому по Україні, повернеться з-за кордону кожен шостий-сьомий мігрант. Це вкрай загрозливі показники, що негативно вплинуть на подальший розвиток України.

Зазначимо також, що на сьогодні українські мігранти становлять собою переважно жінок та дітей та людей похилого віку і менша частка чоловіків працездатного віку (об'єктивні дані навести неможливо, оскільки частина українських громадян півдня та південного-сходу виїжджала через окупований Крим), більшість із них є бажаним трудовим ресурсом для європейських країн, а діти незначно, але позитивно впливають на демографічну ситуацію «постарілої» Європи. Окрім того, українські мігранти налаштовані на інтеграцію в соціум країн, де перебувають, і роблять це досить успішно, принаймні краще, ніж мігранти хвилі 2015 р. Відносна спорідненість культур, євроцентричність, ментальність українців у розрізі миролюбності, працьовитості, освіченості та християнська релігія (у переважній більшості), а також працездатний вік серед більшості українців приваблює для самих європейців, а тому за рахунок наших мігрантів європейські країни частково вирішують демографічні проблеми та поповняють трудовий ресурс на ринку праці, переважно дешевою робочою силою.

Таким чином, через агресію р.ф. та подальші процеси евакуації та вимушеної міграції українців, Україна стикнулася із катастрофічною демографічною кризою та продовженням тієї кризи, яка відбувалась до війни (скорочення та старіння населення – зростання середнього віку, зменшення народжуваності), а тепер ще й вплив населення. Безумовно, міграція українців 2022-2023 рр. стала й сучасним викликом для Європи та новою світовою дійсністю. Країни, що приймають біженців, намагаються захопити найбільш працездатних українців залишитися жити і працювати в еміграції. Українська влада повинна боротись за своїх громадян та намагатись уникнути поглиблення демографічної кризи. Із огляду на місце і роль України в післявоєнному світі є обережні, однак позитивні підстави для оптимістичних прогнозів: успіхи в боротьбі з корупцією, зміцнення державних інституцій і, як наслідок, покращення інвестиційного клімату зумовлять надходження капіталовкладень у відбудову і розвиток економіки України, що захопить значну частину українців повернутись на Батьківщину.

Подальші дослідження теми української міграції лежать в площині проектування економічних та соціальних підстав для повернення українців та відповідних змін, а також розгляд питання освіти здобувачів середньої ланки та ймовірне зарахування освіти в школах інших країн, де вони перебували. Окремого розгляду потребує дослідження міграції українців до США та Канади як за умовами в'їзду та проживання, що різняться від європейських, так і можливість повернення.

Список використаних джерел

1. Австрія продовжила тимчасовий захист для українських біженців. *LB.UA*. 22 грудня 2022. URL : https://lb.ua/society/2022/12/22/540008_avstriya_prodivzhila_timchasoviy.html.
2. Біженці з України в різних країнах Європи. *BBC NEWS Україна*. 30 листопада 2022. URL : <https://www.bbc.com/ukrainian/features-63809159>.
3. В Естонії продумують дії на випадок нової хвилі біженців з України. *Європейська правда*. 9 грудня 2022. URL : <https://www.euointegration.com.ua/news/2022/12/9/7152215/>.
4. Велика Британія змінює правила прийому біженців з України з 13 липня. URL :

- <https://zaborona.com/velyka-brytaniya-zminyuє-pravyly-pryjomu-bizhencziv-z-ukrayiny-z-13-lypnya/>.
5. Вимушена міграція і війна в Україні (24 березня — 10 червня 2022). URL : <https://cedos.org.ua/researches/vymushena-migraciya-i-vijna-v-ukrayini-24-bereznja-10-červnja-2022/>.
6. Гордієнко В. Підтримують економіку Європи. *УНІАН*. 10 грудня 2022. URL : <https://www.unian.ua/economics/finance/bizhenci-z-ukrajini-u-2022-roci-vitrati-ukrajinciv-za-kordonom-zrosli-vtrichi-golova-nbu-12073584.html>.
7. Єврокомісія дасть Естонії 10 млн євро на допомогу українським біженцям. *Європейська правда*. 13 грудня 2022. URL : <https://www.eurointegration.com.ua/news/2022/12/13/7152439/>.
8. ЄС має підготуватися до тривалого перебування українських біженців – експерти. *УНІАН*. 3 вересня 2022. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-uazozom/3563534-es-mae-pidgotuvatisa-do-trivalogo-perebuvanna-ukrainskih-bizenziv-eksperti.html>.
9. За півроку до Польщі виїхали шість мільйонів українців. *УНІАН*. 3 вересня 2022. URL : <https://www.ukrinform.ua/rubric-society/3563803-za-piv-roku-do-polsi-viihali-sist-miljoni-v-ukrajinciv.html>.
10. Латвія отримає від Єврокомісії 7,8 млн євро для українських біженців. *Європейська правда*. 14 грудня 2022. URL : <https://www.eurointegration.com.ua/news/2022/12/14/7152514/>.
11. Лєвер О. Г., Матяшовська Б.О., Шумило Н. Я. Проблема біженців та нелегальних мігрантів у світлі новітньої статистики. *Науковий вісник Ужгородського університету, серія «Історія»*, вип. 2 (41), 2019. С. 143-155.
12. Малік І. Міграційні виклики для країн ЄС у 2022 році крізь призму міграційних прогнозів. *The security architecture of European and Euro-Atlantic spaces: колективна монографія*. Riga: Baltija Publishing, 2022. С. 179-191.
13. Міграція населення за пів року війни: підбиваємо підсумки. *MixDigital Team*. 27 вересень 2022. URL : <https://mixdigital.com.ua/blog/migraciya-naselennja-za-piv-roku-vijni-pidbivayemo-pidsumki/>.
14. Міщук Г., Олійник О. Оцінка міграційних настроїв та професійних устремлінь науковців в умовах війни в Україні. *Соціальна економіка*, (64). 2022. URL : <https://periodicals.karazin.ua/socseconom/article/view/21147>.
15. Проект Закону про Державний бюджет України на 2023 рік. *Урядовий портал*. URL : <https://www.kmu.gov.ua/bills/proekt-zakonu-pro-derzhavniy-byudzet-ukraini-na-2023-rik>.
16. Процик І. С., Кара Н. І. Особливості процесів міграції населення України. *Менеджмент та підприємництво в Україні: етапи становлення та проблеми розвитку*, № 1 (7), 2022. URL : <https://science.lpnu.ua/sites/default/files/journal-paper/2022/jun/28342/procik-231-240.pdf>.
17. Рендюк Т. Вимушена міграція в умовах російсько-української війни та її негативні наслідки для генофонду України. *Повідомлення Національної академії наук України*. 2022. URL : <https://www.nas.gov.ua/UA/Messages/Pages/View.aspx?MessageID=9149>.
18. Рендюк Т. Вимушена міграція в надзвичайних умовах російсько-української війни та її негативні наслідки для генофонду України. *Народна творчість та етнологія*, 2022, №3 (395), С. 5–14.
19. Розпорядження Кабінету Міністрів України «Про тимчасове закриття деяких пунктів пропуску через державний кордон та пунктів контролю» від 26 лютого 2022 р. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/188-2022-%D1%80#Text>.
20. Слав'юк Н., Ташлюк А. Тенденції та наслідки міграції з України. *Наукові записки НаУКМА. Економічні науки*, 7(1), 2002. С. 94–100. URL : <https://doi.org/10.18523/2519-4739.2022.7.1.94-100> Tendencies and consequences of migration from Ukraine.
21. Ситник М. Українські біженці в Чехії: скільки знайшли роботу і де є вакансії. *LB.UA*. 1 грудня 2022. URL : https://lb.ua/blog/marharyta_sytnyk/537693_ukrainski_bizhentsi_chehii_skilki.html.
22. Ткаченко В. Допомога українським біженцям у Німеччині. *Факти*. 9 грудня 2022. URL : <https://fakty.com.ua/ua/ukraine/suspilstvo/20221209-dopomoga-ukrayinskym-bizhencyam-u-nimechchyni-rozmir-vyplat-u-2022-roci/>.
23. Тур О. Наслідки військової агресії як основа формування антикризової економічної політики в Україні. *Проблеми сучасних трансформацій*. 2022. №4. URL : <https://reicst.com.ua/pmt/article/view/2022-4-03-06/2022-4-03-06>.
24. Туча О., Співак І., Бондаренко О., Погарська О. Вплив українських мігрантів на економіку країн-реципієнтів. *Національний банк України*. 2022. URL : https://bank.gov.ua/admin_uploads/article/Migration_impact_2022-12-15.pdf.
25. Українські біженці у Німеччині. *Укрінформ*. 15 грудня 2022. URL : <https://www.ukrinform.ua/rubric-diaspora/3634789-kozen-cetvertij-ukrainskij-bizenec-u-nimeccini-planue-zalisitisa.html>.
26. Українці найчастіше працюють у сфері обслуговування та на виробництві. *Європейська правда*. 8 грудня 2022. URL : <https://www.eurointegration.com.ua/>

news/2022/12/8/7152150/.

27. Українці у Чехії: все, що варто знати про життя емігрантів у цій країні. *Закордон*. 5 жовтня 2022. URL : https://zakordon.24tv.ua/ukrayintsi-chehiyi-vse-shho-treba-znati-pro-zhittya-emi-grantiv_n2171665.

28. У Латвії зареєструвалися вже понад 37 тисяч українських біженців. *УНІАН*. 5 вересня 2022. URL : <https://www.ukrinform.ua/rubric-uarazom/3565270-u-latvii-zareestruvalisa-vze-ponad-37-tisac-ukrainskih-bizenciv.html>.

29. У Литві розповіли, скільки ще українських біженців можуть прийняти на зиму. *Слово і діло*. 7 грудня 2022. URL : <https://www.slovoidilo.ua/2022/12/07/novyna/suspilstvo/lytvi-rozpovily-skilky-shhe-ukrayinskykh-bizhencziv-mozhut-pryjnyaty-zymu>.

30. Українські біженці в Італії. *LB.UA*. 23 листопада 2022. URL : https://lb.ua/world/2022/07/21/523853_ukrainski_bizhentsi_italii.html.

31. У яких країнах Європи найбільше українських біженців. *Слово і діло*. 22 листопада 2022 р. URL : https://zakordon.24tv.ua/ukrayintsi-chehiyi-vse-shho-treba-znati-pro-zhittya-emi-grantiv_n2171665 36.

32. Філіпчук Л., Ломоносова Н., Сирбу О., Кабанець Ю. Вимушена міграція і війна в Україні (24 лютого – 24 березня 2022). 2022. URL : <https://cedos.org.ua/researches/vymushena-migracziya-i-vijna-v-ukrayini-24-lyutogo-24-bereznua-2022>.

33. Филипович Л. Сучасна міграція українців як наслідок російської агресії: проблема духовної опіки. Міжнародний науковий журнал «Грааль науки». 2022. № 18-19. С. 291-296.

34. Ядловська О. С. Процеси оптації на Миколаївщині у 1920 – 1922 рр. як відзеркалення проблем становлення дипломатичних відносин УСРР (за матеріалами ДАМО). *Zaporizhzhia Historical Review*. 2022. Вип. 6(58). С. 139-151.

35. Ядловська О. С. Чинники становлення національно-політичної ментальності: український вимір. *Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ*. 2022. № 2. С. 244-252.

36. Як повернути українських біженців додому після війни. *Економічна правда*. 28 грудня 2022. URL : <https://www.epravda.com.ua/columns/2022/12/28/695503/>.

37. 17% біженців вже не планують повертатись в Україну з Польщі. *Суспільне*. 3 вересня 2022. URL : <https://suspilne.media/279587-17-bizenciv-vze-ne-planuut-povertatis-v-ukrainu-z-polsi-doslidzenna/>.

38. Almustafa, M. (2022). Reframing refugee crisis: A “European crisis of migration” or a “crisis of protection”? [Переосмислення кризи біженців: «європейська криза міграції» чи «криза захисту»?]. *Environment and Planning C: Politics and Space*, 40 (5), pp. 1064-1082. URL : <https://doi.org/10.1177/2399654421989705>.

39. Current migration flows from Ukraine [Поточні міграційні потоки з України]. *Centre for Research & Analysis of Migration*. URL : <https://cream-migration.org/ukraine-detail.htm?article=3573>.

40. Europa moet zich beter voorbereiden op Oekraïners die blijven [Європа повинна краще підготуватись для українців, які залишаться]. *NOS Nieuws*. 1 september 2022. URL : <https://nos.nl/artikel/2442847-europa-moet-zich-beter-voorbereiden-op-oekraïners-die-blijven>.

41. Nezhyva, M., & Mysiuk, V. War in Ukraine: challenges for the global economy [Війна в Україні: виклики для світової економіки]. *Зовнішня торгівля: економіка, фінанси, право. Серія: Економічні науки*. 2022. № 2. С. 16-25.

42. Over one million sea arrivals reach Europe in 2015 [У 2015 до Європи прибуло понад мільйон морських суден]. *UNHCR*. December, 30, 2015. URL : <https://www.unhcr.org/news/latest/2015/12/5683d0b56/million-sea-arrivals-reach-europe-2015.html>.

43. Steafel E. 134,200 Ukrainian refugees have arrived in the UK – now what? [134 200 українських біженців прибуло до Великобританії – що далі?] *The Telegraph*. October, 11. 2022. URL : <https://www.telegraph.co.uk/news/2022/10/11/council-said-had-make-homeless-what-next-ukrainian-refugees/>.

44. Ukraine refuge situation [Ситуація українських біженців]. Operational Data Portal. UNHCR. URL : <https://data.unhcr.org/en/situations/ukraine>.

Надійшла до редакції 13.12.2022

References

1. Avstriya prodovzhyla tymchasovyi zarhyst ukrains'kykh bizhentsiv [Austria extended temporary protection for Ukrainian refugees]. *LB.UA*. Desember, 22, 2022. URL : https://lb.ua/society/2022/12/22/540008_avstriya_prodovzhyla_tymchasoviy.html [in Ukr.].

2. Bizhentsi z Ukrainy v riznykh krainakh Evropy [Refugees from Ukraine in various European countries]. *BBC NEWS Ukraine*. November, 30, 2022. URL : <https://www.bbc.com/ukrainian/features-63809159> [in Ukr.].

3. V Estonii produmuyut` dii na vypadok novoi khvyli bizhentsiv z Ukrainy [In Estonia, actions

are being considered in case of a new wave of refugees from Ukraine]. *Evropejs'ka pravda*. Desember, 9, 2022. URL : <https://www.eurointegration.com.ua/news/2022/12/9/7152215/> [in Ukr.].

4. Velyka Brytaniya zminue pravyla pryjomu bizhentsiv z Ukrainy z 13 lypnia [Great Britain is changing the rules for accepting refugees from Ukraine from July 13]. URL : <https://zaborona.com/velyka-brytaniya-zminuyue-pravyla-pryjomu-bizhencziv-z-ukrayiny-z-13-lypnia/> [in Ukr.].

5. Vymushena migratsia i vijna v Ukrainy (24 bereznia – 10 chervna 2022) [Forced migration and war in Ukraine (March 24 - June 10, 2022)]. URL : <https://cedos.org.ua/researches/vymushena-migracziya-i-vijna-v-ukrayini-24-bereznia-10-chervnya-2022/> [in Ukr.].

6. Gordienko, V. (2022) Pidtrymuyt' ekonomiku Evropy [They support the economy of Europe]. *UNIАН*. Desember, 10, 2022. URL : <https://www.unian.ua/economics/finance/bizhenci-z-ukrajini-u-2022-roci-vitrati-ukrajinciv-za-kordonom-zrosli-vtrichi-golova-nbu-12073584.html> [in Ukr.].

7. Evrokomisia dast' Estonii 10 mln evro na dopomogu ukrains'kym bizhentsam [The European Commission will give Estonia 10 million euros to help Ukrainian refugees]. *Evropejs'ka pravda*. Desember, 13, 2022. URL : <https://www.eurointegration.com.ua/news/2022/12/13/7152439/> [in Ukr.].

8. ES maye pidgotuvaty's' do tryvalogo perebuvanna ukrains'kykh bizhentsiv – eksperty [The EU should prepare for a long stay of Ukrainian refugees – experts]. URL : <https://www.ukrinform.ua/rubric-uarazom/3563534-es-mae-pidgotuvatisa-do-trivalogo-perebuvanna-ukrainskih-bizenciv-eksperti.html> [in Ukr.].

9. Za piv roku do Polshi vyikhalo shist' milioniv ukrainsiv [In half a year, six million Ukrainians left for Poland]. *UNIАН*. September, 3, 2022. URL : <https://www.ukrinform.ua/rubric-society/3563803-za-piv-roku-do-polsi-viihali-sist-miljoniv-ukrainsiv.html> [in Ukr.].

10. Latvia otrymaye vid Evrokomisii 7,8 mln evro dla ukrains'kykh bizhentsiv [Latvia will receive 7.8 million euros from the European Commission for Ukrainian refugees]. URL : <https://www.eurointegration.com.ua/news/2022/12/14/7152514/> [in Ukr.].

11. Lever, O., & Matiashovska, B, Snymylo, N. (2019) Problema bizhentsiv ta nelegal'nych migrantiv u svitli novitnoi statystyky [The problem of refugees and illegal migrants in the light of the latest statistics.]. *Naukovyi visnyk Uzhorods'kogo universytetu, seria "Istoria"*, vyp. 2 (41), pp. 143-155.

12. Malyk, I. (2022) Migratsijni vyklyky dla krain ES u 2022 rotsi kriz' pryizmu migratsijnykh prognoziv [Migration challenges for EU countries in 2022 through the prism of migration forecasts]. The security architecture of European and Euro-Atlantic spaces: collective monograph. Riga: Baltija Publishing, URL : <http://baltijapublishing.lv/omp/index.php/bp/catalog/download/247/6962/14486-1?inline=1> [in Ukr.].

13. Migratsia naseledda za piv roku vijny: pidbyvajemo padsumky [Migration of the population for half a year of the war: summing up the results.]. *MixDigital Team*. September, 27, 2022. URL : <https://mixdigital.com.ua/blog/migracziya-naseledda-za-piv-roku-vijni-pidbyvajemo-pidsumki/> [in Ukr.].

14. Mishuk, G., & Olijnyk, O. Otsinka migratsijnykh nastroiv ta profesijnykh ustremiin' naukotsiv v umovakh vijny (2022). *Sotsialna ekonomika*, (64). URL : <https://periodicals.karazin.ua/soceconom/article/view/21147> [in Ukr.].

15. Proekt zakonu pro derzhavnyj budzhet Ukrainy na 2023 rik [Draft Law on the State Budget of Ukraine for 2023]. *Uradovyj portal*. URL : <https://www.kmu.gov.ua/bills/proekt-zakonu-pro-derzhavnyj-byudzhet-ukraini-na-2023-rik> [in Ukr.].

16. Protsyk, I., & Kara, N. (2022) Osoblyvosti protsesiv migratsii naseledda Ukrainy. *Menedzhment ta pidpryemnytsvo v Ukraini: etapy stanovlenna*, N 1 (7). URL : <https://science.lpnu.ua/sites/default/files/journal-paper/2022/jun/28342/procik-231-240.pdf> [in Ukr.].

17. Rendiuk, T. (2022) Vymushena migratsia v umovakh rosijs'ko-ukrains'koi vijny ta jiji negatyvni naslidly dla genofondu Ukrainy [Forced migration in the conditions of the Russian-Ukrainian war and its negative consequences for the gene pool of Ukraine]. *Povidomlenna Natsional'noi akademii nauk Ukrainy*. URL : <https://www.nas.gov.ua/UA/Messages/Pages/View.aspx?MessageID=9149> [in Ukr.].

18. Rendiuk, T. (2022) Vymushena migratsia v nadzvychajnykh umovakh rosijs'ko-ukrains'koi vijny ta jiji negatyvni naslidly dla genofondu Ukrainy [Forced Migration in the Extraordinary Conditions of the Russian-Ukrainian War and Its Negative Consequences for the Gene Pool of Ukraine]. *Folk Art and Ethnology*, N 3 (395), pp. 5–14.

19. Rozporadzhenna Kabinetu Ministriv Ukrainy "Pro tymchasove zakryttja dejakykh punktiv propusku cherez derzhavnyj kordon ta punktiv kontroly" [Decree of the Cabinet of Ministers of Ukraine "On the temporary closure of some checkpoints across the state border and checkpoints"], February, 26, 2022. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/188-2022-%D1%80#Text> [in Ukr.].

20. Slaviuk, N., & Tashlyk, A. (2022). Tendetsiji ta naslidky migratsiji z Ukrainy [Tendencies and consequences of migration from Ukraine]. *Naukovi zapysky NaUKMA. Ekonomichni nauky*, 7 (1), pp. 94-100. URL : <https://doi.org/10.18523/2519-4739.2022.7.1.94-100> [in Ukr.].

21. Sytnyk, M. (2022) Ukrainsky bizhentsi v Chekhii: skil'ky znajshly robotu i de je vakansii [Ukrainian refugees in the Czech Republic: how many have found work and where there are vacancies]. *LB.UA*. Desember, 1.

- URL : https://lb.ua/blog/marharyta_sytnyk/537693_ukrainski_bizhentsi_chehii_skilki.html [in Ukr.].
22. Tkachenko, V. (2022) Dopomoga ukraïnskym bizhentsam u Nimechchyni [Assistance to Ukrainian refugees in Germany]. *Fakty*. URL : <https://fakty.com.ua/ua/ukraine/suspilstvo/20221209-dopomoga-ukrayinskym-bizhenczyam-u-nimechchyni-rozmir-vyplat-u-2023-roczii> [in Ukr.].
23. Tur, O. (2022) Naslidky vijskovoï agresiji jak osnova formuvanna antykrizovoï ekonomichnoï polityky v Ukraïni [Sequences of military aggression as a basis for the formation of anti-crisis economic policy of Ukraine]. *Problemy suchasnykh transformatsij*. URL : <https://reicst.com.ua/pmt/article/view/2022-4-03-06/2022-4-03-06> [in Ukr.].
24. Tucha, O., & Spivak, O., Bondarenko, O., Pogars`ka, O. (2022) Vplyv ukraïns`kykh migrantiv na ekonomiky krajin-retsipientiv [Impact of Ukrainian migrants on the economies of recipient countries]. *Natsionalnyj bank Ukraïny*. URL : https://bank.gov.ua/admin_uploads/article/Migration_impact_2022-12-15.pdf [in Ukr.].
25. Ukraïnsky bizhentsi u Nimechchyni [Ukrainian refugees in Germany]. *Ukrinform*. Desember, 15, 2022. URL : <https://www.ukrinform.ua/rubric-diaspora/3634789-kozen-cetvertij-ukraïnskij-bizenec-u-nimeccini-planue-zalitisia.html> [in Ukr.].
26. Ukraïntsi najchastishe pratsujut` u sferi obslugovuvanna ta na verobnytsvii [Ukrainians most often work in the service sector and in production]. *Evropejska pravda*. Desember, 8, 2022. URL : <https://www.eurointegration.com.ua/news/2022/12/8/7152150/> [in Ukr.].
27. Ukraïntsi u Chekhii: vse, cho varto znaty pro zhytta emigrantiv u tsij kraïny [Ukrainians in the Czech Republic: everything you need to know about the life of emigrants in this country.]. *Zakordon*. October, 5, 2022. URL : https://zakordon.24tv.ua/ukrayintsi-chehiyi-vse-shho-treba-znati-pro-zhittya-emigrantiv_n2171665 [in Ukr.].
28. U Latvii zarejestruvaly vzhe ponad 37 tysach ukraïns`kykh bizhentsiv [More than 37,000 Ukrainian refugees have already registered in Latvia]. *UNIAN*. September, 5, 2022. URL : <https://www.ukrinform.ua/rubric-uarazom/3565270-u-latvii-zareestruvalisa-vze-ponad-37-tisac-ukraïnskih-bizenciv.html> [in Ukr.].
29. U Lytvi rozpovily, skil`ky shche ukraïns`kykh bizhentsiv mozhut` pryjnaty na zymu [In Lithuania, they said how many more Ukrainian refugees they can accept for the winter]. *Slovo i dilo*. Desember, 7, 2022. URL : <https://www.slovoidilo.ua/2022/12/07/novyna/suspilstvo/lytvi-rozpovily-skilky-shche-ukrayinskyx-bizhencziv-mozhut-pryjnyaty-zymu> [in Ukr.].
30. Ukraïnsky bizhentsi v Italiji [Ukrainian refugees in Italy]. *LB.UA*. November, 23, 2022. URL : https://lb.ua/world/2022/07/21/523853_ukrainski_bizhentsi_italii.html [in Ukr.].
31. U jakykh kraïnakh Evropy najbil`she ukraïns`kykh bizhentsiv. *Slovo i dilo*. November, 22, 2022. URL : https://zakordon.24tv.ua/ukrayintsi-chehiyi-vse-shho-treba-znati-pro-zhittya-emigrantiv_n2171665_36 [in Ukr.].
32. Filipchuk, L., & Lomonosova, N., Syrbu, O., Kabanets', Yu. (2022) Vymushena mihratsiia i vijna v Ukraïni (24 liutoho – 24 bereznia 2022). [Forced migration and war in Ukraine (February 24 - March 24, 2022)]. URL : <https://cedos.org.ua/researches/vymushena-migracziya-i-vijna-v-ukrayini-24-lyutogo-24-bereznia-2022> [in Ukr.].
33. Fylypovych, L. (2022) Suchasna mihratsiia ukraïntsiiv yak naslidok rosiiskoi ahresii: problema dukhovnoi opiky. [Modern migration of Ukrainians as a result of Russian aggression: the problem of spiritual guardianship]. *Grail of Science*, (18-19), pp. 291-296. URL : <https://doi.org/10.36074/grail-of-science.26.08.2022.49> [in Ukr.].
34. Yadlovska, O.S. (2022) Protsesy optatsiji na Mykolajivshchyni u 1920-1922 pp. jak viddzermalenna problem stanovlenna dyplomatychnykh vidnosyn USRR (za materialamy DAMO) [Optation processes in the Mykolaiv region in 1920 – 1922 as a reflection of the problems of the formation of diplomatic relations of the Ukrainian SSR (based on the materials of State Archive of the Mykolaiv region)]. *Zaporizhzhia Historical Review*. 2022. Vol. 6(58), pp. 139-151. DOI <https://doi.org/10.26661/zhv-2022-6-58-13> URL : <https://istznu.org/index.php/journal/article/view/2403/2224> [in Ukr.].
35. Yadlovska, O.S. (2022) Chinnyky stanovlenna national`no-politychnoï mental`nosti: ukraïns`kyj vymir [Factors in the formation of the national-political mentality: the Ukrainian dimension]. *Scientific Bulletin of the Dnipropetrovsk State University of Internal Affairs*, №22, pp. 244-252. URL : <https://er.dduvs.in.ua/handle/123456789/10155> [in Ukr.].
36. Jak povernuty ukraïns`kykh bizhentsiv dodomu pislja vijny [How to return Ukrainian refugees home after the war]. *Ekonomichna pravda*. Desember, 28, 2022. URL : <https://www.epravda.com.ua/columns/2022/12/28/695503/> [in Ukr.].
37. 17% bizhentsiv vzhe ne planujut` povertatys` v Ukraïnu z Pol`chi [17% of refugees no longer plan to return to Ukraine from Poland]. *Syspil`ne*. September, 3, 2022. URL : <https://suspilne.media/279587-17-bizenciv-vze-ne-planuut-povertatis-v-ukrainu-z-polsi-doslidzenna> [in Ukr.].
38. Almustafa, M. (2022) Reframing refugee crisis: A “European crisis of migration” or a “crisis of protection”? *Environment and Planning C: Politics and Space*, 40 (5), pp. 1064-1082. URL : <https://doi.org/10.1177/2399654421989705>.

39. Current migration flows from Ukraine. *Centre for Research & Analysis of Migration*. URL : <https://cream-migration.org/ukraine-detail.htm?article=3573>.
40. Europa moet zich beter voorbereiden op Oekraïners die blijven [Europe should better prepare for the Ukrainians who will remain]. *NOS Nieuws*. 1 september 2022. URL : <https://nos.nl/artikel/2442847-europa-moet-zich-beter-voorbereiden-op-oekraïners-die-blijven> [in Dutch].
41. Nezhyva, M., & Mysiuk, V. (2022) War in Ukraine: challenges for the global economy. *Zovnishnja torgivlja: ekonomika, finansy, pravo. Serija. Ekonomichni nauky*, No 2, pp. 16-25. URL : [https://doi.org/10.31617/zt.knute.2022\(121\)02](https://doi.org/10.31617/zt.knute.2022(121)02).
42. Over one million sea arrivals reach Europe in 2015. *UNHCR*. December, 30, 2015. URL : <https://www.unhcr.org/news/latest/2015/12/5683d0b56/million-sea-arrivals-reach-europe-2015.html>.
43. Steafel E. 134,200 Ukrainian refugees have arrived in the UK – now what? *The Telegraph*. October, 11. 2022. URL : <https://www.telegraph.co.uk/news/2022/10/11/council-said-had-make-homeless-what-next-ukrainian-refugees/>.
44. Operational Data Portal. *UNHCR. Ukraine refuge situation*. Retrieved from: <https://data.unhcr.org/en/situations/ukraine>.

ABSTRACT

Olha Yadlovska. Features of the migration wave of Ukrainian evacuees in 2022 as a result of the military aggression of the Russian Federation. The article reveals the peculiarities of the migration wave of Ukrainians to European countries as a result of the military aggression of the Russian Federation during 2022 in the context of demographic changes and social problems. The study points out the difficulty of determining by the Ukrainian authorities the real number of citizens of Ukraine who left the country to escape the war. It is emphasized that the main array of data regarding Ukrainian refugees is the constant monitoring of the United Nations Refugee Agency. It has been observed that the objective number of Ukrainian migrants is also provided by the governments of the countries where the migrants are located, through the registration and further accounting of persons who have received the status of temporary protection and the fixation of border crossings both with Ukraine and through the borders of countries with which Ukraine does not border. The study analyzed the main aspects of the manifestation of social problems related to Ukrainian refugees in Europe. It is emphasized that Ukrainian refugees are considered as a labor resource and as a factor in solving certain demographic problems in the European region. In general, it has been observed that the migration of Ukrainians in 2022 is the largest since the end of the 20th century. and to this day, at the same time, Ukrainian refugees are integrating into society much faster than the migrants of 2015-2016.

The conducted research provides grounds for the conclusion that the consequences of the migration wave of 2022 are already being considered due to the problem of a catastrophic demographic crisis in Ukraine itself, taking into account the largest outflow of the population. Emphasis is placed on the need to create conditions for the return of Ukrainians and the corresponding initiatives of the Ukrainian government and authorities.

Keywords: *migration, Ukrainian migrants, refugees, military refugees, labor migration, military aggression, migration crisis, demographic crisis, UN, United Nations Refugee Agency, European Union, Ukraine.*